

TUTKIJAKOULUJEN TOIMINTA

Yliopistojen tutkijakoulut aloittivat toimintansa vuonna 1995. Virikkeenä toimi kansainvälinen tiede- ja teknologiapolitiikan maatutkinta. Tutkijakoulutoiminta vakiinnettiin vuonna 1999. Tällöin tehtyjen selvitysten perusteella koulujen toiminta koettiin pääosin myönteiseksi. Tässä tarkastuksessa on selvitetty määriteltyjen kriteerien mukaisesti tutkijakoulujen toiminnan vaikuttavuutta.

Tutkijakoulut ovat yliopistolliseen jatkotutkintoon, tohtorin tutkintoon, valmistavia ohjelmia. Ne ovat määritelmänsä mukaan määräaikaista ja kilpailun perusteella valittuja ohjelmia, joissa tarkoituksena on suorittaa tohtorin tutkinto neljässä vuodessa.

Tutkijakoulutoiminta perustuu valtioneuvoston koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmien periaatteille ja linjauksille. Tutkijakouluista on maininta myös korkeakoululaitoksen kehittämislaissa, jonka mukaan tutkijakoulutus toteutetaan yliopistojen yhteistyönä. Yliopistolaisissa ei ole mainittu tutkijakouluja.

Opetusministeriö tekee tutkijakoulupäätöksen neljäksi vuodeksi kerrallaan Suomen Akatemian tieteellisen arvioinnin perusteella. Opetusministeriön päätöksessä, joka on luonteeltaan periaatepäätös, rahoitus osoitetaan tutkijakouluille ensimmäiseksi toimintavuodeksi. Rahoitus muille vuosille sisällytetään ilman eri päätöstä yliopiston toimintamäärärahoihin.

Tutkijakouluille osoitettu rahoitus käytetään tutkijakoululaisten ja joissakin tutkijakouluissa myös koordinaattoreiden palkkaukseen. Opetusministeriön päätöksen mukaan palkkaukseen on varoja vuosina 1998-2002 osoitettu yhteensä 138,8 miljoonaa euroa (825 Mmk). Tutkijakoulujen kurssimenoja rahoittaa Suomen Akatemia. Tutkijakoulutoiminnan myötä yliopistot ovat kyenneet hankkimaan ulkopuolista rahoitusta tutkimustoimintaansa.

Vuoden 2002 syksyllä yliopistoissa toimi 108 tutkijakoulua. Kyseisenä ajankohtana tutkijakouluissa työskenteli 1177 päätoimista jatko-opiskelijaa opetusministeriön päätöksen mukaisella rahoituksella. Lisäksi muulla kuin opetusministeriön päätöksen mukaisella rahoituksella tutkijakouluissa tarkastuksen ajankohtana työskenteli 2858 päätoimista jatko-opiskelijaa. Näin ollen viidennes kaikista noin 20.000:sta yliopistojen jatko-opiskelijasta on tutkijakoulutoiminnan piirissä.

Tutkijakoulujen toiminnan myötä on yliopistoihin syntynyt myös tohtoriohjelmaa. Tarkastuksen ajankohtana yliopistoissa toimi 19 tällaista ohjelmaa ja niissä työskenteli 400-500 päätoimista jatko-opiskelijaa. Tohtoriohjelmat toimivat pääosin yliopiston rahoituksella.

Opiskelijat opetusministeriön päätöksen mukaisesti tutkijakouluihin valitsee tutkijakoulun johtokunta yhdessä tutkijakoulun johtajan kanssa. Vaikka tutkijakoululla on opetusministeriön edellyttämä oma hallinto, ovat tutkijakoulut osa yliopiston virkatoimintaa.

Tutkijakoulujen opiskelijat työskentelevät joko yliopiston tiedekuntien laitoksilla, mutta usein myös yliopiston yhteydessä tai vaikutuspiirissä toimivissa erillisissä tutkimusyksiköissä. Tutkijakouluille on ominaista verkostomainen toimintatapa. Tutkijakoulu on yleensä eri yliopistojen yhteistyöverkosto siten, että yksi yliopisto vuorollaan on vastuuyliopistona. Verkoston edellyttämiä yhteydenpito- tehtäviä varten tutkijakouluilla usein on koordinaattori.

Tutkijakoulujen on toiminnan tavoitteeksi on asetettu kohottaa tohtorin tutkintojen laatua. Sitä varten toiminnalle on asetettu kriteereitä kuten nopea opinnoista suoriutuminen, alhainen tutkinnonsuorittamisikä, monitieteisyys ja yhteistyö sekä kansainvälistyminen. Tarkastuksen perusteella on havaittu, että asetetut tavoitteet on saavutettu hyvin. Tutkijakoulusta väitellyt on useammin iältään nuorempi kuin muun väylän kautta väitellyt. Toiminnan vaikuttavuutta ovat edistäneet tutkijakoulujen pääosin hyväksi koettu opetus ja ohjaus sekä työskentelyolosuhteet.

Useimmat tutkijakoulut toimivat matemaattisluonnontieteellisellä alalla.

Vuosina 1998-2002 tutkijakouluista valmistui opetusministeriön päätöksen mukaisin varoin yhteensä 1002 tohto-

ria. Tutkijakouluissa muilla kuin opetusministeriön varoin valmistui vastavana ajanjaksona yhteensä 1103 jatko-opiskelijaa, tohtorikouluista 168. Vastaavana ajanjaksona Suomessa väitteli yhteensä 5738 jatko-opiskelijaa.